
MISCELLANEA

Tadeusz TRUSKOLASKI, Kamil WALIGÓRA¹

ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE W BIAŁOSTOCKIM OBSZARZE FUNKCJONALNYM

Streszczenie

Białostocki Obszar Funkcjonalny powstał jako odpowiedź na problemy występujące na styku granic administracyjnych jednostek samorządu terytorialnego sąsiadujących z Miastem Białystok. Zintegrowane podejście wymagało podjęcia działań zmierzających do instytucjonalizacji współpracy – powołania Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Podstawą jest utworzona strategia wskazująca kierunki i obszary współpracy gmin wchodzących w skład stowarzyszenia.

W artykule przedstawiono kształtowanie się współpracy w ramach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, realizowanej za pomocą nowego instrumentu Unii Europejskiej, jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zaprezentowano również Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, przyczyny powołania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego oraz proces jego formowania i kształtowania strategii, która będzie przesłanką dla wdrażania wspólnych projektów. Ukazano cele, jakie będą realizowane wspólnie przez wszystkich członków.

Celem opracowania jest zbadanie, czy współpraca gmin nawiązana w ramach Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego i podtrzymywana przy wykorzystaniu środków finansowych z Unii Europejskiej na lata 2014–2020 może pozwolić na stworzenie trwałych więzi będących motorem dalszego współdziałania w kolejnych latach/perspektywach finansowych. Ostatecznie współpraca jednostek samorządu terytorialnego może wpłynąć na zwiększenie potencjału całego regionu i poprawę jakości życia jego mieszkańców.

Słowa kluczowe: Białostocki Obszar Funkcjonalny, Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, jednostki samorządu terytorialnego

STRATEGIC MANAGEMENT IN BIAŁYSTOK FUNCTIONAL AREA. COOPERATION OF LOCAL GOVERNMENT UNITS THROUGH INTEGRATED TERRITORIAL INVESTMENTS

Summary

Białystok Functional Area (BOF) was created as a response to the problems occurring at the administrative boundaries of local government units adjacent to the City of Białystok. An integrated approach required measures aimed at institutionalised cooperation – the creation of the Association of Białystok Functional Area. As a basis for the actions, a strategy was formed which indicates the areas of cooperation between municipalities belonging to the association.

¹ Dr hab. Tadeusz Truskolaski – Wydział Ekonomii i Zarządzania, Uniwersytet w Białymstoku; e-mail: tadeusz.truskolaski@post.pl; mgr Kamil Waligóra – Wydział Ekonomii i Zarządzania, Uniwersytet w Białymstoku; e-mail: kamilwaligora@tlen.pl.

The paper presents the forming of cooperation within Białystok Functional Area implemented using a new EU instrument: Integrated Territorial Investments. The author also discusses Integrated Territorial Investments, the reasons for the creation of Białystok Functional Area and the process of its formation, as well as the development of the strategy, which will be the basis for the implementation of joint projects. Moreover, the objectives to be pursued by all the members are discussed.

The aim of the paper is to examine whether the cooperation of municipalities within the Association of Białystok Functional Area in 2014-2020, supported by funds from the European Union, can allow for the creation of lasting bonds that will foster collaboration in subsequent years. Ultimately, such cooperation of local government units may result in increasing the potential of the region and improving the quality of lives of its inhabitants.

Key words: Białystok Functional Area, integrated territorial investments, local government units

1. Wstęp

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to instrument, który ma być wykorzystywany w perspektywie finansowej Unii Europejskiej (UE) na lata 2014-2020. Jego podstawowym celem jest zapewnienie długookresowej współpracy samorządowców z danego obszaru funkcjonalnego przez współdziałanie podczas realizowania projektów, które mają służyć rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych. Jednordne problemy mogą występować na terenie wielu gmin jednocześnie bez bezpośredniego (terytorialnego) związku między nimi bądź mogą być umiejscowione na styku granic administracyjnych jednostek samorządu terytorialnego (JST). W obu przypadkach dedykowanym narzędziem będą właśnie ZIT-y.

Analizując zagadnienia założono, iż ZIT-y umożliwią rozwiązywanie problemów występujących równocześnie na terenie kilku gmin lub takich, które mają miejsce na styku JST, prowadząc do poprawy jakości życia ludności zamieszkującej cały obszar, w przeciwieństwie do projektów realizowanych niezależnie. Ze względu na charakter funkcjonowania JST, wymagana jest więc zinstytucjonalizowana forma współpracy. Poza tym, niezbędne okazuje się zarządzanie strategiczne, które zapewni długookresowe efekty i pozwoli w spójny sposób kierować i rozwijać cały obszar.

Dokonując wywodu, przyjęto również, że duże aglomeracje miejskie składają się z wielu niezależnych organizmów administracyjnych, co utrudnia rozwiązywanie problemów społeczno-gospodarczych. Projekty realizowane przy wykorzystaniu środków z Unii Europejskiej w latach 2007-2013 były skierowane do pojedynczych samorządów, co wiązało się z ograniczonym terytorialnie oddziaływaniem projektów i nierozwiązywaniem rozległych problemów. Podejście strategiczne i zintegrowane, w ramach projektów wdrażanych w formule ZIT przy wykorzystaniu środków unijnych, umożliwi wspólną realizację inwestycji na terenie kilku podmiotów, a to może doprowadzić do rozwiązania kluczowych problemów, które są udziałem wielu społeczności.

W artykule przedstawiono kształtowanie się współpracy w ramach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF) realizowanej za pomocą nowego instrumentu Unii Europejskiej, jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zaprezentowano również ZIT, przyczyny powołania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego oraz proces jego formowania i kształtowania strategii, która będzie podstawą do realizacji wspól-

nych projektów. To umożliwiło weryfikację i pozwoliło na wyprowadzenie wniosków, które mogą być przesłanką dla dalszych, bardziej szczegółowych prac w tym zakresie.

Kluczowym celem opracowania było zbadanie, czy współpraca gmin nawiązana w ramach Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego i podtrzymywana przy wykorzystaniu środków finansowych z Unii Europejskiej przewidzianych na lata 2014-2020 może ułatwić stworzenie i utrwalenie więzi będących motorem dalszego współdziałania w kolejnych latach.

Nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 to okres obfitujący w szanse ze względu na znaczne finansowanie unijne, a zarazem liczne zagrożenia, m.in. wynikające ze specyfiki finansowania projektów, ich realizacji czy występujących negatywnych trendów społecznych. Poprzedni okres programowania (2007-2013) wykazał, że niektóre obszary, szczególnie na styku poszczególnych gmin, nie miały praktycznych możliwości rozwoju za pomocą środków unijnych. Jednym z narzędzi, które mają uzdrowić występujące niedomagania systemu dystrybucji i wykorzystania środków, a jednocześnie prowadzić do planowej realizacji polityk krajowych, są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.

Realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych budzi wiele obaw, lecz właściwa wymiana informacji, zaufanie i współpraca mogą służyć wykorzystaniu zalet tego rozwiązania. Takie narzędzie może wzmocnić właściwe trendy rozwojowe w ramach obszarów funkcjonalnych. Jednak na początku należy zwrócić uwagę na źródła i cele utworzenia tego instrumentu.

2. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

W poprzednich latach, w wyniku ustaleń Traktatu Lizbońskiego (2007 rok), Unia Europejska wspierała przede wszystkim obszary „zacołane” i „najbiedniejsze” (bazowym wskaźnikiem było PKB *per capita*), [Traktat z Lizbony..., 2007]. Niestety, ten sposób finansowania nie przyniósł oczekiwanych, pozytywnych efektów w postaci znaczącej redukcji luki rozwojowej między regionami szybciej i wolniej rozwijającymi się [Zuber, 2012, s. 16-17]. Pierwsze odwołania wskazujące na modyfikację wcześniejszego podejścia Unii Europejskiej w kierunku wspierania tzw. (regionalnych) ośrodków wzrostu [Klimczak, Wojnicka, 2005, s. 39-40], które mogą przyczynić się do szybszego rozwoju otoczenia takiego obszaru, stanowiące podstawę do prawnego usankcjonowania ZIT, powstały w wyniku formalizacji postanowień dotyczących Polityki Spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020, wprowadzonych 6 października 2011 roku przez Komisję Europejską [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation2014_leaflet_pl.pdf, data wejścia: 01.07.2014]. Przyczyny tej sytuacji należy upatrywać w ewaluacji projektów z poprzedniego okresu programowania, tj. 2007-2013 [Meandry współpracy sieciowej w Europie Środkowej i Wschodniej, 2014, s. 243-244].

Próbując zdefiniować Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, najlepiej jest odwołać się do źródła prawnego tego narzędzia, czyli do *Rozporządzenia Ogólnego Unii*

Europejskiej. Dokument ten w artykule 99. określa ZIT jako *narzędzie służące do wdrażania strategii terytorialnych w sposób zintegrowany*. Można stwierdzić, że Zintegrowane Inwestycje Terytorialne to instrument wsparcia, którego głównym zadaniem będzie integrowanie działań wielu JST. Poza tym, ma on być elementem bezpośrednio wdrażającym przyjęte, wspólne założenia rozwojowe większej liczby jednostek administracji publicznej, sformalizowanych pod postacią strategii terytorialnej. Takie strategie mają powstawać wspólnie przy udziale wszystkich zainteresowanych partnerów.

Ministerstwo odpowiedzialne za rozwój regionalny, formalizując i przygotowując wdrożenie tego instrumentu (jeszcze przed konsultacjami społecznymi oraz na etapie konsultacji społecznych), zwracało uwagę na obszary problemowe w ramach regionów, w których współpraca gmin jest nieodzowna ze względu na naturalne powiązania². Były to przede wszystkim tereny obejmujące miasta wojewódzkie oraz gminy stanowiące pierścienie (bezpośrednio przyległe bądź znajdujące się w kilkudziesięciokilometrowej odległości, ale charakteryzujące się silnym wzajemnym oddziaływaniem) okalający³ [*Zasady realizowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, 2013, s. 3]. Takie obszary wymagają jednorodnego podejścia w trakcie realizacji projektów, nie tylko tych z dofinansowaniem Unii Europejskiej. Niestety, tak w okresie przedakcesyjnym, jak i w latach 2007-2013 specyfika realizacji zadań, wynikająca zarówno z prawa krajowego, jak i Unii Europejskiej, utrudniała współpracę.

Zadaniem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jest przezwyciężenie trudności techniczno-prawnych, które występowały do tej pory, jak również zachęcenie sąsiadujące JST do nawiązania trwałej współpracy (tj. co najmniej do końca obecnego okresu finansowego Unii Europejskiej – 2020 roku, jednak celem jest także utrwalenie jej na kolejne okresy planowe). W ten sposób zostanie podniesiona efektywność realizacji projektów współfinansowanych przez Unię Europejską. Dodatkowym *novum* będzie możliwość finansowania tego typu projektów w równej mierze z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego. W związku z tym nie będzie istnieć potrzeba sztucznego, przestrzennego ograniczania oddziaływania projektów, jak miało to miejsce w latach 2007-2013.

Do warunków, jakie muszą zostać spełnione przez sąsiadujące ze sobą gminy, należy powołanie zinstytucjonalizowanej formy współpracy – stowarzyszenia, porozumienia, związku międzygminnego⁴ [*Zasady realizowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, 2013, s. 8] i stworzenie wspólnej strategii, tzw. Strategii ZIT⁵. Strate-

² Naturalne powiązania w tym przypadku to m.in.: dobowe ruchy ludności – dośrodkowe w godzinach porannych i odśrodkowe w godzinach popołudniowych; przestrzenne – położenie w obrębie dóbr przyrody, np.: parków, rezerwatów, rzek; społeczne – infrastruktura wodociągowa, kanalizacyjna czy energetyczna.

³ *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce* określają obszary, na których będą realizowane ZIT-y jako *tereny miast wojewódzkich i obszary powiązane z nimi funkcjonalnie*.

⁴ W ramach przepisów szczegółowych jest określone jako *zinstytucjonalizowana forma partnerstwa – tzw. Związek ZIT*.

⁵ Podstawę prawną opracowania Strategii ZIT BOF na poziomie europejskim stanowi *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, w którym widnieją zapisy dotyczące ZIT*.

gia musi definiować najważniejsze cele przewidziane do realizacji. Ostatnim warunkiem jest podpisanie porozumienia o wdrażaniu ZIT z właściwym terytorialnie zarządem województwa.

W województwie podlaskim ośrodkiem bezpośrednio wpisującym się w postanowienia o ZIT jest Białostocki Obszar Funkcjonalny – Miasto Białystok oraz osiem gmin bezpośrednio z nim graniczących, a także gmina Łapy [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: <http://www.bialystok.pl/154-szczegoly-aktualnosci/newsid/4506/default.aspx>, data wejścia: 2.07.2014]. Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, powołano Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

3. Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Białystok i jego obszar funkcjonalny został uznany za jeden z pierwszych, tzw. Obszarów Strategicznej Interwencji w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 i wyróżniony jako najsilniejszy biegun wzrostu, który oddziałuje na cały region [*Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, 2013, s. 53]. Jednocześnie podkreślono w niej, że zasadniczym wymiarem rozwoju tego obszaru jest współpraca Białegostoku z gminami w jego otoczeniu [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 4].

Białostocki Obszar Funkcjonalny jest położony przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, w ciągu korytarza transportowego pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią. Z punktu widzenia możliwości rozwojowych BOF-u ważne znaczenie ma także jego położenie w niedalekiej odległości od Warszawy, która jest liderem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i koncentruje kluczowe centra finansowe, biznesowe oraz instytucje naukowo-badawcze. Białostocki Obszar Funkcjonalny zajmuje 1728 km² (8,6% powierzchni województwa) i zamieszkuje go ponad 411 tys. osób (ponad 34% ludności województwa). 71,6% ludności Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego skupia się w Białymstoku [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, 2014, s. 9]. Białystok – rdzeń BOF – charakteryzuje się największą gęstością zaludnienia (2 891 osób/km²). Na tle innych miast wojewódzkich zajmuje pod tym względem 2. miejsce w kraju (po Warszawie). Duża gęstość zaludnienia świadczy o tym, że Białystok jest miastem zwartym terytorialnie, co ułatwia planowanie i zarządzanie, ale wiąże się ze znacznie większymi trudnościami w trakcie rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych.

Cele, jakie przyświecały twórcom Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, były zbieżne z celami ogólnokrajowymi, tj.: rozwój współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych miast, realizacja zintegrowanych projektów rozwiązujących w sposób kompleksowy problemy miast i ich obszarów funkcjonalnych, zwiększenie wpływu miast i ich obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze w ramach polityki spójności [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, 2014].

We wrześniu i październiku 2013 roku poszczególne gminy, wchodzące w skład BOF-u (Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec

Kościelny, Łapy, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków i Zabłudów), podjęły uchwały w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie stowarzyszenia pod nazwą „Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego”. W dniu 6 grudnia 2013 roku odbyło się spotkanie założycielskie stowarzyszenia, natomiast 19 grudnia 2013 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym został złożony wniosek o jego rejestrację. Zostało ono zarejestrowane 13 stycznia 2014 roku [*Dokumenty własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku...*].

Jak już wspomniano, podstawą do realizacji ZIT-ów jest stworzenie Strategii ZIT. Takie wymagania pojawiają się m.in. w: *Umowie Partnerstwa (Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020)*, *Założeniach Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 roku*, zapisach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*. Z tego względu w trybie pilnym podjęto się prac nad stworzeniem dokumentu uwzględniającego potrzeby i oczekiwania wszystkich zainteresowanych stron.

4. Strategia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Bieżące prace w ramach BOF wykonuje utworzone przez lidera, tj. Miasto Białystok, biuro. Jego zadaniem jest koordynacja działań związanych z przygotowaniem, realizacją i administrowaniem zdarzeń dotyczących funkcjonowania stowarzyszenia. Do zadań należy również przygotowanie strategii, która jest wypadkową występujących problemów i oczekiwań wszystkich członków.

Strategia składa się z dwunastu rozdziałów⁶. Po diagnozie społeczno-gospodarczej i prawnym umocowaniu strategii, BOF został opisany pod względem trzech aspektów, a mianowicie rozwoju: inteligentnego, zrównoważonego, sprzyjającego włączeniu społecznemu. W dalszej części znalazła się analiza SWOT/TOWS, która pozwoliła na określenie misji i celów działania BOF-u. Następnie zamieszczono, wstępnie uzgodnioną, listę projektów do realizacji. Jednocześnie wskazano zbieżność strategii, a w szczególności jej celów z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. Opisano plan finansowy, a także monitoring i system wdrażania Strategii ZIT BOF. W strategii znalazły się równocześnie informacje dotyczące: konsultacji społecznych, projektów komplementarnych, relacji między projektami do realizacji w formule ZIT, jak również lokalizacji już zrealizowanych projektów oraz tych, które mają powstać w ramach stowarzyszenia [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, 2014].

W zakresie diagnozy społeczno-gospodarczej BOF-u zwrócono uwagę m.in. na położenie JST i ich wzajemne powiązanie siecią drogową i kolejową. Poza tym zaakcentowano lokalizację w ramach międzynarodowych ciągów komunikacyjnych północ-południe i wschód-zachód oraz bliskość granic z sąsiadami w ramach Unii Europejskiej (Litwa), jak i poza (Białoruś i Ukraina). Ponadto dokonano charakte-

⁶ Są to dane oparte na aktualizacji Strategii BOF z 15 lipca 2014 roku.

rystyki ludności zamieszkującej BOF i analizy struktury: wieku, wykształcenia⁷, migracji, dochodów ludności itd. i tendencji w tym zakresie [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 27-29]. W ten sposób określono potencjalne kierunki zmian w kolejnych dekadach. Wnioski były podstawą do formułowania celów i określania obszarów, które będą obejmowały projekty.

Rozwój inteligentny BOF-u to rozwój oparty na wiedzy i innowacjach. To jedyna możliwość podniesienia konkurencyjności tego obszaru w stosunku do innych w Polsce i Unii Europejskiej. W ramach analizy tego obszaru zwrócono więc uwagę na potencjał naukowy, którego zadaniem jest przede wszystkim kreowanie inteligentnych specjalizacji [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: http://ec.europa.eu/research/regions/index_en.cfm?pg=smart_specialisation, data wejścia: 11.07.2014]. Stąd wyróżniono m.in.: ilość, strukturę i lokalizację szkół wyższych, ich programy i dopasowanie do potrzeb obecnego i przyszłego rynku pracy. Należy zauważyć, że potencjał naukowy uczelni wyższych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest znaczny, o czym świadczą wysokie pozycje w rankingu naukowym uczelni wyższych w Polsce (2012 rok), w którym wśród 86 uczelni Uniwersytet Medyczny w Białymstoku zajmuje 22., Uniwersytet w Białymstoku – 26., a Politechnika Białostocka – 50. pozycję [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: <http://rankingi.ia.uz.zgora.pl/wordpress/wp-content/uploads/2013/05/Tab1-04.11.20131.html>, data wejścia: 4.07.2014].

Do rozwoju inteligentnego jest również niezbędny odpowiedni potencjał gospodarczy, który wykorzysta występujący potencjał naukowy. Niestety, zarówno BOF, jak i całe Podlasie nadal charakteryzuje się niskimi wskaźnikami przedsiębiorczości i innowacyjności. Szczególnie sektor prywatny daleko odbiega od oczekiwań. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową, ponoszone w województwie podlaskim w 2012 roku, wynosiły 115,8 zł na mieszkańca i stanowiły zaledwie 31% średniej krajowej. Ponadto, struktura nakładów wskazuje na to, że są one ponoszone głównie na badania podstawowe, ponieważ ponad 67% nakładów na B+R jest wydatkowane w sektorze szkolnictwa wyższego, a jedynie 23% w sektorze przedsiębiorstw. Jednocześnie niewielki jest udział przedsiębiorstw krajowych w finansowaniu nakładów na B+R ponoszonych w województwie podlaskim, który w 2012 roku stanowił 18,8%, przy średniej krajowej na poziomie 32,3% [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: www.stat.gov.pl, data wejścia: 11.07.2014]. Jest to więc obszar, który wymaga wyraźnego wsparcia przez tworzenie zachęt oraz programów pozwalających na zwiększone inwestycje sektora prywatnego.

Strategia posłużyła wnikliwej analizie niskiej przedsiębiorczości ludności zamieszkującej BOF w porównaniu z resztą kraju. Do głównych czynników, które wpływają na ten stan, zaliczono m.in.:

- małą liczbę terenów inwestycyjnych;
- brak odpowiednio wykształconych kadr dostosowanych do potrzeb rynku pracy;

⁷ Dostrzeżono m.in. potrzebę większego wsparcia szkół podczas konstruowania programów zawodowych, tak aby cechowało je lepsze dopasowanie do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców. Promocje szkolnictwa zawodowego wskazano jako jeden z kluczowych elementów w zakresie oświaty.

- niewielką atrakcyjność obszaru dla inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych;
- słaby potencjał produkcyjny (najniższa w Polsce produkcja sprzedana przemysłu na mieszkańca);
- niedużą innowacyjność przedsiębiorstw (74% średniej krajowej);
- małe nakłady inwestycyjne *per capita*;
- niską konkurencyjność w zakresie pozyskiwania kapitału zagranicznego (jeden z najniższych wskaźników w kraju) [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, 2014, s. 34-35].

W związku z powyższym bezpośrednimi konsekwencjami są emigracje zarobkowe i stale z obszaru BOF, jak również niewystarczająca liczba nowych miejsc pracy. Mimo zidentyfikowania tak wielu problemów, w BOF są widoczne pewne załączki sektorów rozwojowych, które w przyszłości mogłyby stać się inteligentnymi specjalizacjami tego regionu. Należą do nich sektory: usług medycznych, maszynowy, sprzętu medycznego, bieliźniarski, a także kluczowe branże prowadzące działalność: profesjonalną, naukową i techniczną.

Rozwój zrównoważony w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym był diagnozowany przede wszystkim pod kątem możliwości wprowadzenia koncepcji gospodarki: niskoemisyjnej, konkurencyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów. Jednym z najistotniejszych problemów w tym obszarze jest odpowiednia dostępność komunikacyjna gmin ościennych do rdzenia. Poszczególne gminy, uznając kluczowe znaczenie ośrodka wojewódzkiego dla ich funkcjonowania, uwzględniają w swoich strategiach elementy związane z dostępnością komunikacyjną. Sprawna komunikacja, w tym transport publiczny, pomiędzy miastem wojewódzkim a okolicznymi gminami może być stymulatorem ich wzrostu i dalszego rozwoju. Białostoczanie dojeżdżają do pracy w gminach: Juchnowiec Kościelny, Supraśl i Choroszcz. Okoliczne gminy stanowią również doskonale zaplecze rekreacyjno-turystyczne dla mieszkańców Białegostoku, zwłaszcza rozległe kompleksy leśne i rejon doliny Narwi. Korzyści z rozwoju komunikacji publicznej pomiędzy gminami a Białymstokiem są więc obustronne. Oznacza to, że oferta sieci komunikacji miejskiej i komunikacji komercyjnej powinna być systematycznie zwiększana, aby nadążyć za rosnącymi potrzebami [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 40].

Rozwój zrównoważony Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego odbywa się w różnych sferach (przestrzennej, gospodarczej, społecznej i środowiskowej). Problemy występujące w jednej z nich prowadzą do powstawania niedomagań w innych, dlatego np. diagnozując niską atrakcyjność terenów inwestycyjnych BOF, należy zwrócić uwagę nie tylko na niedostateczne ich uzbrojenie czy brak dróg dojazdowych, ale również słabe pokrycie tego obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w gminach wiejskich. Położenie geograficzne BOF można uznać za korzystne. Odgrywa on istotną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacyjnym. Niestety, zarazem istnieje problem infrastrukturalny związany z niską dostępnością komunikacyjną BOF.

Powierzchnię Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 30% pokrywają obszary prawnie chronione. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 defi-

niuje ten region jako zielony, czyli zdolny do rozwijania ekologicznej gospodarki [*Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego...*, 2013, s. 9]. Jednak w Białymstoku w związku z funkcjami, które on pełni, poziom zanieczyszczeń powietrza jest wyższy niż w pozostałych częściach województwa podlaskiego. Wymaga to podjęcia działań zmierzających do obniżenia poziomu zanieczyszczeń gazowych i pyłowych. Można to osiągnąć przez: dynamiczny rozwój transportu zbiorowego, zastąpienie (w sytuacji, gdy jest to możliwe) transportu indywidualnego – zbiorowym lub rowerowym bądź poprzez intensyfikację działań prowadzących do wykorzystania przewagi konkurencyjnej regionu związanej z energetyką odnawialną w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i ochrony klimatu. Podstawową barierą rozwoju województwa podlaskiego, w tym również BOF, jest bowiem niewydolna infrastruktura energetyczna i gazowa.

Kolejny aspekt, ujęty w strategii, to rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Oznacza on rozwój zapewniający spójność: gospodarczą, społeczną i terytorialną. Diagnoza w ramach strategii dotyczyła przede wszystkim oceny zagrożenia wykluczeniem społecznym mieszkańców BOF pod względem: skali problemu bezrobocia, zagrożenia ubóstwem i konieczności poszukiwania pomocy społecznej.

W strategii Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego założono, że będzie wspierany rozwój służący włączeniu społecznemu wszystkich mieszkańców. Zwrócono uwagę na niepełne wykorzystanie zasobów pracy BOF, co prowadzi do relatywnie wysokiego poziomu bezrobocia. Jest to widoczne w Białymstoku – w 2012 roku występowała najwyższa, spośród wszystkich miast wojewódzkich, stopa bezrobocia – 13,3% [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: pup.bialystok.pl, data wejścia: 9.07.2014]. Ponadto zagrożenie wykluczeniem społecznym potęguje powiększający się w Białymstoku w 2012 roku, w porównaniu z 2006 rokiem, udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem (obecnie około 49%), [Dokument elektroniczny, tryb dostępu: www.stat.gov.pl, data wejścia: 5.07.2014]. Szczególną grupę wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowią osoby: niepełnosprawne, z zaburzeniami psychicznymi, a także żyjące w niekorzystnych warunkach ekonomicznych. Te grupy społeczne wymagają wsparcia. Występowanie tego problemu potwierdza również wzrastająca liczba osób korzystających z pomocy społecznej [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 70].

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, a tym samym aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, związany jest z rozwojem podmiotów ekonomii społecznej. Działalność BOF ma pozwolić na zwiększenie zakresu i skali funkcjonowania takich organizacji pozarządowych.

Białostocki Obszar Funkcjonalny jako ośrodek metropolitalny odgrywa również ważną rolę w zakresie rozwoju kultury. Kultura jest niezbędna jako budulec kapitału społecznego. W strategii wyraźnie wskazano na konieczność jej wzmacniania [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 67-68].

Analiza społeczno-gospodarcza, uwzględniająca możliwie dużą liczbę interakcji, pozwoliła opracować matrycę. W jej ramach wyznaczono mocne i słabe strony BOF, które podzielono na siedem obszarów, tj.: gospodarkę i rynek pracy, dostępność komunikacyjną, gospodarkę niskoemisyjną, ochronę wód i gleby, edukację i wychowa-

nie, kulturę i pomoc społeczną [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, 2014, s. 106-110].

Dzięki wykorzystaniu narzędzi statystycznych i ekonometrycznych obrano strategię konkurencyjną (mini-maxi), która jest wypadkową wyników SWOT/TOWS. Zadaniem realizujących tę strategię będzie eliminacja słabych stron BOF oraz budowanie konkurencyjności przez maksymalizację wykorzystania szans sprzyjających rozwojowi. Do działań w tym kierunku można zaliczyć:

- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej BOF w stosunku do obszarów konkurencyjnych;
- wzrost dostępności komunikacyjnej BOF i znaczenia publicznego transportu zbiorowego;
- wzrost kompetencji do pracy przy wykorzystaniu rozwiniętej sieci kształcenia na wszystkich poziomach, w tym w szczególności na poziomie wyższym;
- rewitalizację społeczną i fizyczną w celu eliminacji słabej strony, jaką jest niekorzystna sytuacja dochodowa mieszkańców;
- zrównoważony transport i efektywność energetyczną przy uwzględnieniu istniejących szlaków drogowych oraz szansy dostępności środków unijnych na kształtowanie właściwej polityki transportowej zgodnej z polityką Unii Europejskiej, nastawionej na rozwój transportu multimodalnego w celu rozwoju transportu zbiorowego i dróg rowerowych wpływających na wzrost jakości życia oraz właściwych dla zasad zrównoważonego rozwoju, a także eliminację bariery niewydolnej infrastruktury energetycznej i gazowej;
- integrację strategiczną zarządzania rozwojem BOF, usunięcie zagrożeń – niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie rozwoju BOF przy spożytkowaniu szansy, jaką jest dostępność środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych.

Oslabienie zagrożeń i konsekwentne wykorzystanie szans w wyniku realizacji wymienionych celów powinno prowadzić do przesunięcia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w kierunku obszaru umożliwiającego realizację bardziej aktywnej strategii (maxi-maxi), który przyczyni się do maksymalnego wykorzystania silnych stron BOF, takich jak m.in.: wysoki potencjał ludnościowy, korzystne położenie BOF, rozwój załączków sektorów, które dzięki istniejącemu potencjałowi naukowemu mają szansę stać się inteligentnymi specjalizacjami BOF.

Tworzący Strategię Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zwrócili uwagę na spójność misji i celów z dokumentami już występującymi i funkcjonującymi na tym obszarze. Istnieje więc zbieżność zarówno ze Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 [*Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, 2013], (SRWP), jak i ze Strategią Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus [*Strategia Rozwoju Miasta Białegostoku...*, 2010], (SRMB). W tej ostatniej misja Białegostoku została sformułowana jako: „Białystok – miasto, w którym żyje się najlepiej”. Aspekt jakości życia został również uwzględniony w SRWP, w ramach trzeciego celu strategicznego – „Jakość życia”. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego także uwzględnia w wizji i celach przedsiębiorczość i konkurencyjność oraz znaczenie powiązań krajowych i zagranicznych. Wszystkie trzy dokumenty, tj.: SRWP, SRMB i Strategia BOF wskazują,

że mieszkańcy kluczowe znaczenie przypisują zapewnieniu miejsc pracy, których niedobór stwarza przesłanki dla procesów migracyjnych. Misja Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego musiała więc uwzględniać wszystkie powyższe elementy i wnioski z własnej analizy i brzmi: „Atrakcyjne miejsce do pracy i życia” [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 83].

5. Obszary interwencji w ramach Strategii Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Dokonując kategoryzacji przestrzeni, które ma objąć Strategia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, a także działań, jakich należy podjąć się w ich ramach, można wskazać siedemnaście obszarów. Jedne dotyczą wsparcia inwestorów, tworzenia warunków do prowadzenia działalności gospodarczej czy modyfikacji systemu szkolnictwa zawodowego i wyższego. Są to takie działania, jak: wsparcie działalności B+R w przedsiębiorstwach oraz transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R; budowanie oferty inwestycyjnej i poprawa dostępności terenów inwestycyjnych BOF; stworzenie Centrum Obsługi Inwestorów BOF jako podmiotu zajmującego się: promocją inwestycyjną, przygotowaniem ofert dla inwestorów i obsługą; podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych; utworzenie Centrum Kompetencji BOF stanowiącego platformę współpracy: pracodawców, instytucji szkoleniowych i rynku pracy, centrum doradztwa zawodowego oraz ośrodka promocji nowoczesnej edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego; zintegrowanie potencjału edukacji wyższej i powiązanego z nim potencjału nauki z rozwijającymi się specjalizacjami BOF; doprowadzenie do objęcia edukacją przedszkolną wszystkich dzieci zgłoszonych do edukacji przedszkolnej z terenu BOF przez zagwarantowanie miejsca w przedszkolu; zapewnienie bazy technodydaktycznej do edukacji z wykorzystaniem nowych technologii, a także doposażenie placówek edukacyjnych w zestawy niezbędnych urządzeń multimedialnych. Inne obejmują zagadnienia związane ze sferą społeczną, a wśród nich przede wszystkim: wsparcie potencjału kulturalnego BOF; ochronę obiektów zabytkowych oraz rozwój zasobów kultury, w tym instytucji zajmujących się działalnością kulturalną i promocją kultury; utworzenie: centrum aktywności osób niepełnosprawnych, zakładu aktywizacji zawodowej bądź innego podmiotu ekonomii społecznej. Jeszcze inne zwracają uwagę na kwestie dotyczące mobilności w ramach BOF i jego dostępności komunikacyjnej. Do kluczowych działań, jakie planuje podjąć się w tym zakresie, można zaliczyć: zwiększenie udziału przyjaznego środowiska publicznego transportu zbiorowego w obsłudze Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego; integrowanie i tworzenie warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu oraz dalszą rozbudowę i wykorzystanie możliwości inteligentnych systemów transportowych (ITS); stworzenie jednolitego systemu transportu rowerowego na terenie BOF; wdrożenie działania mającego na celu realizację projektów wynikających z planu gospodarki niskoemisyjnej; budowę obwodnic Białegostoku umożliwiającą wyprowadzenie nadmiernego ruchu tranzytowego z miasta z nieprzystosowaną do tego infrastrukturą drogową, przyczyniając się do poprawy płynności ruchu drogowego i ogranicze-

nia generowanych przez transport kosztów środowiskowych, w tym redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza; poprawę uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, co w efekcie wpłynie na bezpieczeństwo i jakość życia na obszarze BOF; realizację projektów zorientowanych na budowę spójnej sieci transportowej, co wzmocni możliwości rozwojowe całego obszaru funkcjonalnego, ale głównie przyczyni się do rozwijania konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości obszaru; budowę małego lokalnego lotniska o parametrach dopasowanych do rzeczywistych wymagań i możliwości, co z jednej strony umożliwi szybki transport wewnątrz kraju, z drugiej zaś strony włączy Białystok i jego obszar funkcjonalny w międzynarodowy system transportu powietrznego przez łączność z sąsiednimi węzłami lotniczymi. Istotne jest również zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla instytucji odpowiedzialnej za: zarządzanie, wdrażanie czy monitorowanie przyjętych działań w ramach Strategii ZIT BOF, a także równie ważne to koordynacja i wsparcie opracowywania dokumentów planistycznych dla obszaru BOF [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 71-75]. Realizacja powyższych obszarów bezpośrednio przyczyni się do uzyskania zamierzonych efektów strategii. Jednocześnie będzie to wymierny rezultat współpracy podmiotów wchodzących w skład BOF.

Ze względu na bezpośrednią realizację, wszystkie problemy, potrzeby i wynikające z nich działania podzielono na cele tematyczne. Równocześnie określono ich źródła finansowania. Pierwszy cel dotyczy atrakcyjności inwestycyjnej, drugi – kompetencji do pracy i ich rozwoju, trzeci – rewitalizacji społecznej i fizycznej oraz dostępu do kultury, czwarty – gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska, piąty – dostępności komunikacyjnej, a ostatni – integracji strategicznego zarządzania rozwojem BOF. Cele w pełni opisują wszystkie wcześniej wskazane sytuacje, pozwalając na stworzenie listy projektów, które będą służyć rozwiązaniu zaistniałych problemów [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 83-139].

W ramach atrakcyjności inwestycyjnej będą realizowane dwa działania, a mianowicie: wsparcie inwestorów na terenie BOF, jak również utworzenie sieci terenów inwestycyjnych na tym terenie dzięki uzbrojeniu oraz poprawie dostępności tych terenów i stworzeniu centrum obsługi inwestorów. Cel drugi wiąże się z kompetencją do pracy. Do głównych działań w tym obszarze zaliczono: rozwój potencjału kształcenia zawodowego (wzrost jakości kształcenia i przebudowa infrastruktury), stworzenie centrum kompetencji BOF (co pozwoli na dostosowanie systemu edukacji zawodowej do potrzeb pracowników i kompetencji mieszkańców do potrzeb pracodawców oraz na rozwój kształcenia ustawicznego), kształcenie wyższe na rzecz inteligentnych specjalizacji BOF, rozwój wychowania przedszkolnego (podniesienie jakości edukacji przedszkolnej i rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego), rozwój e-edukacji. Kolejnym celem jest poprawa dostępu do kultury. Tutaj zwrócono uwagę przede wszystkim na adaptację zasobu kulturowego do działalności kulturalnej. Celem, w pewien sposób powiązany z powyższym, jest rewitalizacja społeczna i fizyczna. W jej ramach ma być zapewniona większa spójność społeczna na obszarze BOF, która ułatwi rozwiązywanie problemów. To ostatecznie ma pozytywnie wpłynąć na rozwój ekonomiczny tego obszaru. Na rewitalizację społeczną i fizyczną składa się

aktywna integracja społeczna (wyrównywanie szans na rynku pracy, włączenie społeczne, zwiększenie dostępu do usług społecznych, rewitalizacja fizyczna obiektów). Cel czwarty dotyczy gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska. W związku z tym skupiono się na: niskoemisyjnym transporcie miejskim (rozbudowie systemu transportu publicznego i dróg rowerowych), poprawie efektywności energetycznej i ograniczeniu emisji zanieczyszczeń do powietrza (przez: wzrost efektywności gospodarowania energią w zakresie oświetlenia ulicznego, rozwój OZE, podniesienie efektywności energetycznej budynków), gospodarce wodno-kanalizacyjnej. W ramach celu piątego będą realizowane inwestycje, które umożliwią zwiększenie dostępności komunikacyjnej analizowanego obszaru. Do zasadniczych działań w ramach tego celu zaliczono: budowę obwodnicy Białegostoku, rozwój kluczowych powiązań komunikacyjnych i budowę pasa startowego na lotnisku Krywlany. Cel szósty obejmuje strategiczne zarządzanie rozwojem BOF, czyli instytucjonalizację współpracy samorządów tego obszaru i jego dokumentację strategiczną. W ten sposób pozwoli on na planową i efektywną realizację działań w zakresie pozostałych celów [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 119-178].

Poszczególne cele będą realizowane ze środków własnych i krajowych przy wykorzystaniu finansowania z Unii Europejskiej w ramach programów: krajowych, regionalnych i dedykowanych ZIT. W odniesieniu do Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego powstała również lista projektów do realizacji. Stąd w celu pierwszym uwzględniono inwestycje o łącznej wartości około 77 mln zł (w tym ponad 63 mln zł z Unii Europejskiej), w drugim – 137 mln zł (w tym prawie 117 mln zł z Unii Europejskiej), w trzecim – 27 mln zł (w tym 23 mln zł z Unii Europejskiej), a np. w czwartym – 112 mln zł (w tym 95 mln zł z Unii Europejskiej), [*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych...*, 2014, s. 179-183]. Powyższe dane pokazują skalę działań, jakie zostaną podjęte w ramach integracji BOF.

Strategiczne i zintegrowane podejście do zarządzania Białostockim Obszarem Funkcjonalnym pozwoli uzyskać oczekiwane rezultaty społeczno-gospodarcze, a pośrednio przyczyni się do zacieśnienia współpracy między JST.

6. Podsumowanie

Duże zainteresowanie Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi wynika przede wszystkim z wydzielenia środków na zrównoważony rozwój obszarów miejskich [*Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczególnych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006*, 2011], czyli na realizację tych inwestycji. Na Miejskie Obszary Funkcjonalne Ośrodki Wojewódzkie (MOF OW) zostały przeznaczone środki z funduszy strukturalnych, z tzw. rezerwy programowej (EFS – 67,2 mln euro i EFRR – 8,6 mln euro). Skierowano je do RPO. Ze względu na niewielką grupę odbiorców (gwarantowane dla miast wojewódzkich i gmin ościennych, po spełnieniu wyżej wymienionych warunków)

jest to stosunkowo duża pula, a tym samym potencjalna szansa dla obszarów, które borykają się ze wspólnymi problemami.

Realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych również na Podlasiu wiąże się z licznymi zagrożeniami. Istniejące ryzyko można podzielić zgodnie z kategoriami jednostek samorządu terytorialnego w ramach MOF OW: rdzeń – miasto wiodące; pięścięń okalający – jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład obszaru połączone z rdzeniem więziami funkcjonalnymi; jednostki samorządu terytorialnego pozostające poza MOF OW, nie podlegające dodatkowemu finansowaniu z Unii Europejskiej [Meandry współpracy sieciowej..., 2014, s. 247-250].

Pierwsza kategoria, czyli miasto rdzeń (w tym konkretnym przypadku Miasto Białystok) najprawdopodobniej więcej skorzysta na tej współpracy niż straci. Jednak do głównych zagrożeń krótkookresowych można zaliczyć m.in.: nieuzyskanie dofinansowania na projekty realizowane samodzielnie przez miasto wojewódzkie w tych samych obszarach, przeciągające się negocjacje między współpracującymi JST w odniesieniu do podziału korzyści i kosztów związanych z realizacją projektu, najniższe korzyści *per capita* z realizacji projektów, co ostatecznie może wpłynąć na niechęć do ich prowadzenia. Istnieje również ryzyko, że gminy przyległe, w wyniku realizacji np. projektów drogowo-komunikacyjnych, staną się jeszcze łatwiej dostępne, a to pogłębi procesy suburbanizacyjne i doprowadzi do sztucznego wyludnienia miasta wojewódzkiego na korzyść podmiotów administracyjnych położonych w jego okolicy. Wobec tego ta sytuacja może oddziaływać na niższe wpływy podatkowe.

Drugą kategorię stanowią gminy ościenne, powiązane funkcjonalnie z miastem wojewódzkim. W ramach tego typu JST pojawiają się obawy dotyczące m.in. podziału kosztów związanych z realizacją i zarządzaniem projektami. Gminy ościenne Białegostoku, tj.: Wasilków, Czarna Białostocka, Supraśl, Zabłudów, Juchnowiec Kościelny, Turośl Kościelna, Łapy, Choroszcz, Dobrzyniewo Duże⁸ obawiają się również siły przetargowej miasta wojewódzkiego ze względu na zasoby: finansowe, kadrowe, wiedzy, polityczne itd., co ogranicza potencjalną realizację projektów zgodnych z oczekiwaniami mniejszych podmiotów.

Trzecia kategoria obejmuje gminy, które uznano za zbyt odległe od miasta wojewódzkiego – tym samym niezwiązane funkcjonalnie z rdzeniem obszaru. W ich przypadku jest wskazywanych najwięcej zagrożeń, poczynając od: zapóźnienia w wyniku ograniczenia finansowania z Unii Europejskiej, oddzielenia tych gmin od obiektów wojewódzkich odpowiedzialnych za wzrost (tutaj od Miasta Białegostoku), braku samodzielnej zdolności: finansowej, rzeczowej i ludzkiej do realizacji projektów unijnych po dalsze wyludnienie takich obszarów [Meandry współpracy sieciowej w Europie Środkowej i Wschodniej, 2014, s. 247-248]. W stosunku do województwa podlaskiego można wskazać m.in.: Krynki, Gródek czy Michałowo.

Zamiarem Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest działanie na rzecz zamieszkujących je społeczności. Obecny okres finansowania Unii Europejskiej (2014-2020) nie zezwala na włączanie w projekty zintegrowane gmin poza tymi, które już są członkami stowarzyszenia. Jednak nie wyklucza to w przyszło-

⁸ Dane te uzyskano na podstawie zasobów własnych Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

ści realizowania wspólnych, znacznie większych, strategii przy wykorzystaniu zasobów własnych. Taki jest ostateczny cel nawiązywanej obecnie współpracy. Białystok jako lider dostrzega potrzebę rozwoju całego województwa. Aktualna sytuacja ma pozwolić wykreować w regionie konkretne propozycje dla poszczególnych JST. Dzięki temu możliwe stałoby się stworzenie obszaru odpowiadającego zarówno potrzebom mieszkańców, jak i interesującego pod względem turystycznym.

Wspólnie wszystkie gminy mogą wyraźnie poprawić obecnie funkcjonujący stan. Efekt skali, który uzyska się, może definitywnie przekonać, często rywalizujące, gminy do wzajemnego wsparcia i dalszej współpracy. Tylko w ten sposób zostaną osiągnięte podstawowe i zarazem bardzo ważne cele społeczno-gospodarcze, które prowadzą do poprawy jakości życia mieszkańców.

Realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych budzi wiele obaw, lecz właściwa wymiana informacji, zaufanie i współpraca pozwalają wykorzystać zalety tego rozwiązania i wzmocnić na wiele lat właściwe trendy wzrostowe. Białostocki Obszar Funkcjonalny ma potencjał, który może zagwarantować mu przetrwanie w okresie rosnącej migracji ludności.

Literatura

- Bank Danych Lokalnych GUS*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [www.stat.gov.pl, data wejścia: 11.07.2014].
- European Commission, *Smart specialisation*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://ec.europa.eu/research/regions/index_en.cfm?pg=smart_specialisation, data wejścia: 11.07.2014].
- Gromadzki D. *Białostocki Obszar Funkcjonalny – stowarzyszenie na rzecz wspólnych działań*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://www.bialystok.pl/154-szczegoly-aktualnosci/newsid/4506/default.aspx, data wejścia: 2.07.2014].
- Klimczak P., Wojnicka E. 2005 *Przestrzenne i regionalne zróżnicowania ośrodków wzrostu. Polaryzacja a wyrównywanie szans rozwojowych. Przestanki dla kształtowania polityki regionalnej państwa*, Ekspertyza dla Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Rzeszów-Warszawa.
- Kryteria delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Ośrodków Wojewódzkich 2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Polityka spójności 2014-2020. Inwestycje w rozwój gospodarczy i wzrost zatrudnienia*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation2014_leaflet_pl.pdf, data wejścia: 1.07.2014].
- Ranking Uczelni Wyższych*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://rankingi.ia.uz.zgora.pl/wordpress/wp-content/uploads/2013/05/Tab1-04.11.20131.html, data wejścia: 4.07.2014].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w spr-*

- nie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006*, art. 7, Komisja Europejska, KOM (2011) 614, 2011/0275 (COD), Bruksela, dnia 6.10.2011.
- Stopa bezrobocia w Powiecie Białostockim i Województwie Podlaskim*, Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [pup.bialystok.pl, data wejścia: 9.07.2014].
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020* 2014, Urząd Miejski w Białymstoku, Białystok.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 roku, Dz. U. 2009, Nr 203, poz. 1569.
- Uchwała nr 150/2157/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 19 marca 2013 roku, Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020* 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok.
- Uchwała Nr 3/2014 Zarządu Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 16 lipca 2014 roku w sprawie przyjęcia projektu „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020”* 2014, Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białystok.
- Uchwała Nr LVIII/777/10 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 13 września 2010 roku, Strategia Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus 2010*, Urząd Miejski w Białymstoku, Białystok.
- Waligóra K. 2014 *Integrated territorial investments as a form of municipalities' cooperation in the realization of projects co-financed by the EU*, [w:] *Meandry współpracy sieciowej w Europie Środkowej i Wschodniej*, S. Partycki (red.), Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Zasady realizowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce* 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Żuber P. i inni 2012 *Polska 2011. Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.